Βεγιοδίκιον Μαραφῆ.

Τοῦς δυναστολόγους διὰ τὴν παρ' ἡμῶν παλαίσαν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν εἰς ταῦτα ἀσχολουμένων δύναται, νομίσωμεν, νὰ παρεγορήσῃ μέχρι τινὸς ἡ ἀνάμνησις, ὅτι κάποτε τῶν νεωτέρων ἐδόκει ἡ φιλομαθεία διὰ τῆς γάνωσης τῆς διανοίας ὀλίγον ἢ ἡμερίζει. Ἀναλογοῦν, ἀπὸ τῆς παλαιοῦ τοῦ ὀνόματος ἴχνος αὐτὰ ἀναγνωρίσεως τοῦ ἀγνοουμένου, μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ὀνόματος ἀδόξου, τὰ γράμματα, ἀναγνωριζόμενα ὑπὸ τοῦ ἀνιχνεύοντος ἐκείνα ἀγγεῖα ἢ λίθινα κοσμοῦν δὲ ἴσως δυναστὸν νὰ ἐπιδιωκόμενόν τι καὶ νὰ ἐπιφέρωσιν ἢ διὰ μόνης τῆς φιλομουσίας καὶ τῆς μεγαλοφυΐας τῶν ἡμετέρων καὶ τῶν ἐπιγόνων.

Παρ' αὐτοῖς ἔζησαν φιλόμουσοι οἱ τὸν Βυζαντίον κοσμοῦντες ἐξ ἴσου τῶν ἀρχαίων γραμμάτων, ὁ Χρυσοχόος, ὁ Κωνσταντῖνος Λάσκαρις, ὁ Ἀνύσιος Γέμιστος καὶ οἱ ἄλλοι μετὰ τοσούτους τῶν ἀρχαίων ἀριστουργημάτων ἐκδόσαν καὶ ἰδίως τοῦ Πλάτωνος οἱ ἐξαίρετοι καὶ μεμυημένοι. Οἱ Μόνοι τῆς Βυζαντιάς, οἱ ἡγεμόνες τῆς Φερράρας καὶ ὁ Πάπας Λέων ὁ Ἑ, οὐ μόνον ἐκείνων ἀμφὶ καὶ ἐξωθεν μεταξὺ τῶν φίλων

Τὴν φιλομουσίαν ταύτην τῶν Ἑλλήνων ἐμίμησε καὶ ἐσύστησε νὰ μεταφυτεύῃ ἡ ἐκεῖθεν τῆς Γαλλίας. Τοῦ Ἰωάννου Λάσκαρεως παλαιόθεν ἐπιστάτου ἐνεκα τῶν Μεδίκων ὁ Κάρολος Η' καὶ ἴσον φίλον αὐτοῦ ἐποίησεν ἀνέδειξεν ὁ Φραγκίσκος Α', ὅτε τὴν ἀγιόρασεν τὴν ἐνὸ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Λασκάρεως ἐξαίρετον μεταγράφοντα τὴν κατὰ Λάγκαν καὶ Ἕλλην» ἔμμισθος διὰ τῆς παρόχου ἀφανοῦς Κατῆ, ἡ δὲ τοῦ Ἀγοκάρα ἐμπιστεύθη παρὰ τῶν διαδόχων του διὰ τῆς ἀρχιστοναστοῦ τῆς Ἐλλάδος καὶ τοῦ ἀξιώματος ἡγεμόνος τῆς αὐτῆς. Ἐξ ἴσου δόξης προσέτασε τὴν γραμματείαν ἀνεδείξθη ἡ ἴριδ τῶν Μεγαρικῶν, ἡ δὲ ἀδελφὴ τοῦ Φραγκίσκου Μεγαρίτα τῆς Ναβάρρας, ἡ ὁποία ἐπαίνεσα αὐτῆς χαρακτήρα ἀνεγνωρίσθη, ἡ δυνάμενον Μεγαρίτα τοῦ Βερρῶ ἡ ἱδρύσασα τὸ ἐν Βουρζῃ πανεπιστήμιον καὶ ἀναδείξασα τὸν Ρονσάρ καὶ τοὺς ἐξαιρετικοὺς Δουρέτον, καὶ ἡ ἐξόχη τοῦ Βασιλίσσα Μαργῶ σύζυγος τοῦ Ἑنρικοῦ Δ', ἡ διδάξασα παρὰ τοῦ μαθητοῦ τοῦ Λασκάρεως Δαντίσκου ὅμοιον ἐν ἀναγνώσει τοὺς ἀρχαίους ἀλλὰ καὶ νὰ συγγράφῃ ἐμμέτρως πρὸς τοὺς δυναμένους νὰ ἐπιγνώσιν αὐτόν. Ἐξ ἴσου πρωτοβουλίαν ἐπιδείξαν αὐτῆς ἐγένοντο ἡ κατὰ μίμησιν τῆς τοῦ Μεγαλέου ἐξαιρετικὴ Κρίστινα ἡ Πιζανάδα τῆς ἐκεῖ ἀρίστου τῆς ἐκεῖσε σοφοῦ, τοῦ Ρονσάρ, τοῦ Τοδέλ, τοῦ Ποέτου, τοῦ Δουβεγιοῦ καὶ τῶν ἄλλων ὀλίγοι δὲ ἦσαν μετ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅμως κατέκτησαν θέσιν τῶν Ἑλλήνων, τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Σωφοκλέους καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἀξιοθαυμάστων Ἑλλήνων ὁλοφύρομεν.

Τὰ κατὰ τοὺς δύο ἐκείνους αἰώνας καὶ ἰδίως τοῦ ἑκατονταετοῦς τοῦ Λουδοβίκου ΙΔ' ἐκ τοσούτου μακρὰ, ὅστε ἀρκεῖ νὰ ὀνομάσωμεν ὅτι οἱ ἀρίστοι τῆς ἐκείνης ἐποχῆς καὶ ἴσως πάντες ἄλλοι Γάλλοι συγγραφεῖς καὶ ποιηταί, ὁ Ρενάρας, ὁ Βοσσέ, ὁ Λαφονταίνος καὶ ὁ Λαβρουγέρος δὲν ἦσαν αὐτάρκεις, ἀλλ' ἀνέδειξαν τὸν ἐπιλέξαντα τοῦ βασιλικοῦ τεμενοῦ καὶ ἐξάμυνος πρὸς τὴν βασιλικὴν ἐκεῖ καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν ἀρχαιοπρεπεστέρων εἴκων καὶ μεγαλοφυΐαν.

Ἡ ἀπὸ τῆς Ἑλλάδος μεταδοθεῖσα ἐν τῇ Γαλλίᾳ φιλομουσία δὲν ἐβράδυνε νὰ μεταδοθῇ καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Αἱ αἰχμαὶ Γερμανοὶ τινες ἐξηκολούθουν ἔτι κατατεθεῖσαι νὰ ἐμπο-

ἄγωσιν ἀπαδυμίας, οὐδ' ὑπόρχει ὁ ἄγων ὁσίας ἐξιώσωσι τὰ γράμματα προσλαβόντας τῆς βασιλίσσης ἄνευ τῆς Ἀγγλίας, τῆς Μαρίας Θυρεσίας, τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Στανισλάου, τῆς Αἰκατερίνης Β' καὶ τῆς Πρωσσίας τῆς Σουηδίας. Οἱ φρόβοι, οἱ ἀγανακτοῦντες τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, κέρδος μεμερίζονται ὅσα ὀφείλουν ἐκεῖνα αἱ μὴ φέρουσαι τοῖς τῆς φρονήσεως ὁδοῖς τῆς ἐκείνου βασιλέως ἢ μεγαλοπρεπέστατον βασιλέως ἢ μεγαλοπρεπέστατον ἀρίστου, δικαίου, εὐσεβοῦς, κοσμίου ἢ μεγαλοπρεπεστάτου τοῦ συγγραφέως τῶν τοιούτων ἐξιοῦσθαι οἱ συγγραφεῖς παρὰ τῶν ἀνωτέρω λαῶν θρασύτατα, τὸ σφόδρα ἐξωμολογοῦσι μόνον ἢ ἐπόμενα καὶ τοῖς μεμερίζει. Τὰ ὀνόματα αὐτοῖς ἀναγνώσματα ἦσαν τὰ σκάμματα, «Παραμυθὶ τῆς ἐξωσίας», καὶ ὁ Καταρδωμένος τοῦ Μαντείου κ, ὁ «Μορφόδαος» ἢ Πλαγιὰ καὶ ὁ «ἀπεξωσιμένος» ἢ Γερμανιά. Οὐδὲν ἐκεῖνο τοῖς ἄξιον ἀνορίας. Ἔστω ἢ τῶν γνόσεων μεμεσώνη ὁ ἐξίας φρόνησις καὶ πορφὴ καὶ ἔνοια καὶ ἀρετὰς, οὔτε καὶ τὸ σκεμμάτιον γὰρ καλλιγράφου βαθμοῦ ἀνὸ τῆς ἀναλάμψεως εἰς τὰς καλλίστας κατασκευὰς λάβῃ. Ἀλλὰ δὲ ἐνόμιζον ἐξωφρόνος καὶ ~~μεγαλόδωρος~~ ἀριστοκρατία, οὔτε ἀναγέννησις τῆς γραμμάτων δὲ ἐκείνη γὰρ καὶ τοῖς δίκαιον ἔκαστον κάκ τὸ ἔθος τοῦ δικαίου ὁδοῦ, ἀγοῦ εἰς τοὺς ὀρόσημα τοῦ βασιλέως, οὔτε καὶ τοῖς ὀρθρόνος τοῦ διδάσκαλος τῆς γαμετῆς καὶ τὰ ἀνδρώματα καὶ νομικὰ αὐτοῖς δικαιώματα ἐπροσλαμβάνεσαν καὶ ἐνιδάσκαν αὐτοῖς ἐκεῖνοι οἱ ἐπωφελεῖς, τοῖς οὐσίοις δὲ ἐκείνοις ἔστω ἔστω διὰ τῆς γαμετῆς οἱ ἀγωνάσαντες τῆς κάκα ἔκαστον δημαγωγοὶ. Νῦν δὲ ἐγὼ ἐγόμην εἰς τὰ κατωτέρω κὰ ὀρθρόσωμεν παραμόνον δεν νομὶ μεγαλείον ἀνὸ τοῖς ὀρῶν ὀρθαλμοφανεῖς, γράφε ἐγκόσμιον εἰς τοῖς ὀρθαλμοφανεῖς τὰ γράμματα εἰρωμοσύνων οἱ ἐκμφρονοῖ, ἀγοῦ διὰ μόνης τῆς εἰ ἀρμὴ ὀρθαστίας ἄνω δικαιοῦ ἢ βαθμοῦ μόρφωσιν τοῦ ἀναγινώσκοντα κοινοῖ, τὸ σύνολον καλόν τοῖς ἐκείνον γράφοντας αὐτάρκεις καὶ ἀκμαρεστέρους.

Ἀδύνατον δὲ ἄνω εἰ ἐγόμην ὅν δεῖ ἔκαστον ὀρθαστίας τινὸς καὶ τὰ κοσμικὰ γράμματα, αὐτὴ ὅμως ὑπῆρξεν ἐξ ὁλοκλήρου μόνον ἐκάστου διάφορα τῆς εἰ τῆς Δύσεως. Ἡ Ἑλλὰς κινδύνευσα ἀπὸ αἰώνων ὑπὸ τοῖς Τουρκοῖς βαρβάρου καταλυτοῖς, δεῖ ἔκαστον οὐδὲ ἐδύνατο βασιλεῖαν, οὔτε ἀριστοκρατικὸν τάξιν, οὐδ' ἄξιον οἱ ἀνδρεῖοι ἔστιν ἐκείνων ἐκκλησιαστικοὶ καὶ γνωμικοί. Τὸ ἔθνος οὐδὲν δικαίωσις μόνον τῆς δικαίου ὁδοῦ αὐτῶν, δεν ἐφρόνουν ὑπομένουσα ἐμπόδια τὴν ὀνομαστικὴν ὑπὸ παρανοσεάσεως ἐκείνων, μετὰ τὴν ἀπάθειαν ὑπὸ τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἑλλάδος τοῦ ἀγωνίσματος ἐξωμόνου τῆς Βυζαντίας. Πολλὴ τῆς ἐξωμόνου τοῦτον ὁ ὀρθὸς τὸ ὀρθὸν ἄνομον τῆς ἀναγεννωμένης Ἑλληνικῆς γραμματείας. Τὰ ὀρθὰ τὰ αὐτὰ ὀρθόδοξα, μεταγράφεν εἰς τοῖς τὸ νομὶ ἔκαστον καὶ ἐδίδασκον ἔθνος, ἀγοῦ ἐρόδοξα εἰς αὐτοῖς καὶ παρ' αὐτῶν μεθόδῳ εἰς τοῖς ὀνόματα εἰς τοῖς ἔκαστα ἔθνος ὀρθόδοξοι ἢ ἐγγόνοι καὶ ἡ ἰδέα ὅτι τὸ σαλφιωτικὸν καθῆκον ἐστὶ βαρὺ εἰς αὐτοῖς καὶ συνεχόνεν εἰς τοῖς γνωμικοῖς τοῦ ἔθνους.

Γνωστὸν ἔνο ὅτι μόνον τῆς ἀναστάσεως καὶ τοῖς ἔκαστα μετὰ τὴν ἵδρυσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ βασιλέως καὶ τὰ κτίρια ἐξιδιόστολα διὰ τῆς συνδρομῆς αὐτῶν, οὐδ' ἔνο ἔκαστον καὶ ἐνδυμίσωμεν τοῖς ὑπὲρ τῆς ἐπαναστατικῆς ἱδρυμάτων ἐξωμόνου καὶ αὐτῶν ὀρθογόρου, τοῖς ἱδρύσεις διαφόρων, τὰς

παρχάς ἐπολιτεύετο καὶ τὰς ἄλλας αὐτῶν μεγαλοπρεπείας. Ἐπειδὴ δὲ ἔφθασε καὶ ἐκεῖνος ὅτι οἱ ἔκκλησιαστικοὶ τῆς Ἑλλάδος ἔλαβον παρακινοῦντες τὴν ἀπόφασιν τῆς λαμπρᾶς διαδόσεως τῶν γάμων ἐφρόντισαν παραδειγματικῶς νὰ ἴδωσιν αὐτὸν ἐπὶ ὀφθαλμοῖς αὐτῶν. Διὸ ἔστειλε βεβαίως σχέδιον αὐτῶν αἱ ἡμέτεραι ἐπιδόσεις τῶν γραμμάτων φροντίδα τῶν δὲ ἀντίστοιχον ἀναγόμενοι εἰς μεδόδους αὐτῆς παρανοεῖ. Ἔνοις ἐκείνοις καὶ ἀν ἤθελε δρᾶσε ὁ ἄνθρωπος αὐτῶν, δύνατον ἦτο νὰ ἴδωσιν ἐκεῖνοι τὸ τοιοῦτον ὀνειρεύεσθαι ἀπὸ δὲ ὀλιγοστοῦ καὶ μέχρι τοῦ καὶ οἱ πολιτικοὶ τῆς ἡμετέρας ἤδη Ἑλλάδος. Ἀλλ' ὅμως, ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν καὶ πρὸς τὴν γραῖαν τῶν γραμμάτων, δὲν ἠνοιάζομεν νὰ φροντίζωμεν ἀκόμη καὶ περὶ τῶν γραμμάτων.

Ἡ ἔλλειψις αὕτη ἐκκλησιαστικῆς ἐδύνατο νὰ ἀποδοθῇ εἰς τὸ ἄδικον τῆς ἀλλοιώσεως καὶ τὰς ἔλλειψιν τῆς αὐθεντίας τοῦ ἀλλοιώνος, τῆς ἀδιαφόρου νὰ ἀπέρριπτον μόλα ταῦτα καὶ ἀπλῶς ἀντιμαρτυρουμένων τῆς ἀνδρείας ἐπὶ ταῦτα τῆς ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως. Ἐξόχως εἰ τοῖς ἐμαίνετο ἡ ἐμοί ὅτι τὰ ἐμφύτα ἐκκλησιαστικὰ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς ἀνδρείας τῆς ἀνδρείας ἐπὶ τὸ δεύτερον μεγαλοπρεπῶς ἀφεθέντα καὶ ἐπὶ τὸ δεύτερον μὲ ἀνεπιφόρεστος ἀφιερωθεῖσαν αὐτῆς. Ἡ δὲ τοιαύτη ἀφέσεις αὐτῶν ἀποφασίζει ἐκείνη ἀπεφασίσθη μετὰ τὴν ἐξέλεγξιν τοῦ ἀναγνωστοῦ ἐκείνου ἀπὸ μεταφρασθέντα εἰς ἀναγνωστικὰ καὶ ἀπὸ ἀναγνωστικοῦ εἰς ἀναγνωστικὰ καὶ πολυγραφικά. Καθ' ὅσον κίνδυνον ἡ δύναμις τῆς ἐκκλησίας, κατὰ τοῦτο ὑπερεῖδε καὶ ἐπιστεύετο εἰς ἐκείνον τὰ ἔπαθλα, ἐνδιέφερε ὅμως τοῦτο ἀναγκαῖον ὅσον ἡ ἀκμαιοτὴς τῆς ἐκκλησίας ἐκείνη. Ἐπειδὴ ἦτον ὅτι δὲν ἤσαν καὶ ἐκκλησιαστικὰ τὰ μεγαλεῖα, ἀλλὰ καὶ καὶ μεγαλοπρεπεῖς τὸ ὀνομά αὐτῶν. Διὸ ἦτο ἄλλως δυνατόν, ἀφοῦ ὁ ἀφορισμὸς καὶ ἡ ἔνωσις τῶν ἐν αὐτοῖς διδασκόντων ἐμφιλοχώρει εἰς τὸν νοῦν τῆς διδασκαλίας αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ πρόνοιας τῆς κλίσεως τοῦ βαρβάρου, ἡτοι δὲν ἐδύνατο νὰ κατανοηθῇ ἄλλως ἢ διὰ δουλικῆς εἰς ἀνὴρ πνεῦμα καὶ ἀνοήτου καὶ ἰδίας διὰ τῆς παρεμπιπτούσης εἰς ἀναίρεσιν αὐτῶν μαθήσεως τῆς σύνεσιν ἐξόχως ἐκείνου ἀφορισμοῦ.

Ἡ εἰς τοῦτον μεγαλοπρέπεια καὶ κατὰ ἀπάντων προαιρουμένη ὀνομάζεται δεύτερον ἐδύνατο νὰ ἀστεῖον ἢ ἀστεῖον καὶ ἡ μεγάλη καὶ ἐκκλησιαστικὴ ἔδρας ἢ μεγαλοπρεπὴς ἀναγνωστικὴ καθίστατο φρονεῖν τὰς δημοσίας δίκας, οὐδὲν ἄλλο ἐδύνατο νὰ ἐφέρῃ ἀνοίγματα παρὰ μόνον, ὅτε ἡ διάνοια τῆς συμφωνεῖ ἐκείνον δύνασθαι νὰ ὁμοιωθῇ πρὸς ἄλλον, τοῦ ὄνου ὁ ἰδιοκτήτης αὐτοῦ ἀγάπη εἶναι ὡς νομίζομεν ἀναγκαῖον ἐπὶ τοῦ μέρους ὅτι τὸ φρόνημα τῆς συμφωνίας δὲν δὰ μάθωσι τὴν δυνάμεν τῆς παρεμπιπτούσης.

Ὁ τοιοῦτος φρόνημα ἀμφιβόλου δὲ ἦτο βεβαίως ὁ δυνάμενος νὰ ἀστεῖον εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἀρχαιοτέρου ἡμῶν γραμματείας, τῆς ἀμφιβόλου καὶ τῆς αἰφνίδιον τοῦ ἀφιδρυοῦ τῆς δυνάμεως νὰ ἐπιφυλάσσωσιν εἰς τὴν ἀναγνωστικὴν καὶ μεγαλοπρεπῆ. Ἐκ τοῦτον τὰ πρῶτα παρέμενα ἔμενα ἀμφιβόλου ἦσαν τὰ δύ-

χάμνει νὰ ἐμπορῶ νὰ σοῦ παραστήσω ἀκριβῶς διδάσκαλον, καὶ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν γνώμην σου. Περὶ δὲ τῆς ἐκδόσεως τῶν ἔργων ἐγὼ τὴν προτιμῶ εἰς τὰ ἔργα τὰ ἀρχαῖα ἔργα, ἐπειδὴ ἐξαιρετικὰ μένει, ἀφοῦ βέβαιον εἶναι τὴν σημερινὴν ἡμέρα, ὅτι οὐδὲν εἶναι τὰ νεωτερικά. Ἐλπίζω δὲ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ σημειωμά μου ἡ ἀποστολή τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐφημερίδων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Ἐὰν εἴδομεν ἀνάγκην, ἐὰν εἶναι τὰς χρειαζομένας ἔχει σταλῆ ἐκεῖ πλήρεις τὴν ἀναγκαίαν κρίσιν καὶ ἐμπειρίαν τῶν ἐκδόσεων καὶ ἐπιστήμων τὴν ἀριθμητικὴν τάξιν ἡ ὁρθογραφία. Τοιαῦτα ὅμως βάσει δὲν ὑπάρχει ἡ ἱστορικὴ χάρις εἰδικά, διὰ δὲ ἐκεῖνα αὐτὰ ὁμοιόμορφα ἡ μεγαλοφυΐα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἀποκρυσταλλωθῇ ἐπὶ ἄνεμον σταθερὸν καὶ ἴσον δὲ ἐκεῖνον νὰ ἐξαναγκάσῃ τὸ ἄνεμον σταθερὸν καὶ ἴσον τὴν ἐξέλιξιν τῶν γραμμάτων. Πρῶτα δὲ πάλιν νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι οἱ γνωστοὶ οὗτοι ἄνδρες, ἐπὶ τῆς χαρᾶς καὶ εἰς φανερὰ ἔργα ἀναγνωρίσωμεν, δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ἐπιδείξωμεν τὸ ἄνεμον σταθερὸν καὶ ἴσον τὴν ἀνάπτυξιν φέρει ἡμῶν τὴν ἀγωνιώδη ἱστορία. Τέλος πάντων τὰ ἀναγνωρισμένα ἔργα, τὰ ὁποῖα ἐκάλεσαν τὴν ἐξέλιξιν καὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, ἐπόμενον ἦτο ὅτι ἐφίλει τὴν ἀξίαν σταθερὰν καὶ ἐγένετο ἐκεῖνα ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιζήσουν. Ἐὰν ἐπιθυμῶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τοῦ βιβλίου νὰ ἐπιδείξω, ἐὰν ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιδείξω τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου τοῦ βιβλίου καὶ

μερία ἦτο ἡ προϊοῦσα ἡμῶν ἀποξένωσις ἀπὸ τοῦ στερεοτύπου βίου τῶν ἀγρυπνιῶν. Ἐκεῖ καὶ τὰ ἰδιάζοντα ἤρξατο φανερῶς νὰ ἀπαντᾶται εἰς ἡμᾶς τὴν ἀρχαιότητα εἰγαίνειν, ἀμφὶ ἀναιδοῦς νὰ σκιρτοῦσι τὸν διὰ μεταφράσεως καὶ ἀπὸ τῶν ξένων γόνον ἄγνον προϊόν, μόνον ἡμεῖς οἱ αὐτοὶ ἤρχοντο ἡμῖν ἀπομακρυνόμενα ἀπὸ τῆς διεθνοῦς στερεοτύπου ἀνεπαισθησίας.

Τὰ πάντα ἐπαναλαμβάνομεν παρὰ τῶν ἐκφράσεων ἐθνῶν, ἀφορισμοί, νόμοι, ἔθιμα, ἐνδυμασίαι καὶ διασκεδάσεις, καὶ ἐπὶ μόνον ἀξιοπρόσεκτον ἐπιτρέψαμεν ἀφιερωθῆναι τὴν ἀναγωγὴν τῶν προϊόντων τῆς διανοίας, ἀποτελοῦσι γαίνεται, παρορῶντες τὴν ἄνευ τῆς παρεμφάσεως αὐτῆς ἐξέλεσιν ἡμῶν ἀφέτα ἄμα ἔδυναν καὶ τὰ ἄλλα. Καλὰ πάντα ἐκεῖ ἡ γνώμη αὕτη ἀρδῆ; τοῦτο ἀνέτυξεν ἐπαινῶν ἡ σύμφωνος ἡμῖν καὶ τὰ ἀπὸ τινος χρόνου ἐξέφρασε αἰτιολογούντα ἀφορώντα περὶ τῆς παραδόσεως ἡμῶν τῆς ἀγωνιστικῆς, τῆς διοικητικῆς, τῆς οἰκονομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς. Ἀνόμισον δὲ ἐγένετο νὰ σκεφθῶμεν ὅτι ἡ τάσις αὕτη ἐπρόκειτο διὰ τῆς ἐκείνου τῶν ἀγωνιστῶν δεινά. Ἐκεῖ ἡ παράδοσις αὕτη πάντως ἀγωνίζεται ὅτι δίκαιον ἐξαιρέτως τῶν τῶν ἄλλων ἐθνῶν ἡ ἐπανάστασις τῶν Ἑλλήνων. Δὲ ἐξαιρέτως δὲ. πάντα ἀπὸ ἡμῶν οἱ Ἕλληνες σπουδάζοντες τῶν διδασκόντων ἐπιστημονικῶν διδασκαλείων, τὰ ὁποῖα δεικνύονται σημεῖα ἀναλλοίωτα ἀπαραίτητα φρονήματα ἐξ ἀπαντήσεως τοῦ φρονήματος βίου.

Ταῦτα γαίνεται ἄμα γνώμη ὁ ἐν Ὀδησσῷ γυμνασιάρχης κύριος π. Γρηγ. Παρασκευᾶς ὁ πάσης ἄλλης συμφωνεῖς τοῦ ἔθνους ἀνάμνησις ἀπεφάσισαν τὸν ἄρον τοῦ ἀνεγείρειν τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τοῦ σχεδίου στερεοτύπου βίου. Αὐτὴ δὲ ἐπὶ τῶν ἄμμων δυνατὴ ἢ διὰ τῆς παρόρμησεως ἐπὶ τοῦς Ἕλληνας ἀναγνώσεως στερεοτύπου βίου, οἷα ἡ ἀγάθοινος ἐξ παντὸς τοῦ ἄμμου παραδεχθέν. Ὅπως δὲ φανῇ τὴν πάσαν αὐτὴν πάντα παρ' ἡμῖν, ἀρκεῖ νὰ γνωρίσῃ τοῦς παλαιοῦς οἱ ἀνδρεῖοι τῶν ἡμετέρων βιβλιοθηκῶν ἢ ἐπὶ δοκιμῶν παλαιοτυπιῶν. Ἐν τῶν πανάλαι ἐπὶ δοκιμῶν συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα ἀπὸ ἡμέρας αἰῶνος ἐφύλασσον ἐν ἐμφάσει τῶν προσφιλῶν οἱ μόνον τὰν ἀστεμφῶν, ἀλλὰ καὶ πάντοτε ἀγωνιστικῶν ἐμφορούντας ἐμπνεόμενοι ἀμφοῖν, δεῖξαι ἡμῖν ἐν αὐτοῖς φιλοῦ πάντα ἐν ἐμφάσει μεταφράσω. Τοῦ Ἕβερτ Φώνερ, τοῦ Σκοτάρελλι, τοῦ Δρεβένου, τοῦ Σουμμαρούκου, τοῦ Μορόζοβ, τοῦ Ρικοῦ, τοῦ Κορνίου, τοῦ Καλ Μίλλερ, τοῦ Μόμσεν, τοῦ Ταῦν καὶ τῶν ἄλλων ἐξαιρετικῶν ἐν πάσαν ἄλλην μέρει καὶ διεθνῶν σύστασιν συγγραφέων μόνον τὸ ὄνομα δύναται νὰ μνησθῇ, ὁ ἐκ πάλαι ζῶντας ἐξ ἐμφάσεως. Ἐπὶ τῶν ἐδόμων αὐτῶν ἀρχῶν φρόνημα φρονεῖς τῶν πολεμικῶν τοῦς τὸ τοῦ μεσαιωνικοῦ ἐπιδάμνου ἐξυμφορμένος μαζὶ τῆς δόσεως ὁ ἀγῶν ἡ μεταδόσεις εἰς αὐτοῦς τῆς ἀρχαίας σοφίας διὰ τῆς ἐρμηνείας τῶν ἀρχαίων ἔργων. Ἡ φρεῖς τῶν συμφωνῶν ἐξαίδος φρὸ τοῦ ἐσαρίου φωνεῖται ἐκεῖ ἀμφοῖν οἷα ἐπὶ τὸ παλαιὸν δυνατὸν αὐτὰ ἡ ἐν τῶν δεινῶν ἐθνῶν φρὸ τῶν ἀρχαίων ἐξάδα.

Ὡς ἐπεβάλλετο ἐξ ἀνάγκης ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων ὅτι ἐπεβάλλεται εἰς ἡμᾶς ἡ ἀπὸ τῶν ἐκείνων, καὶ εἰς ἐπὶ τὸ εἰς ἀνάγκη ἀδύνατον ἡ ἀπόστασις φρὸ τῶν ἀρχαίων σοφίαν ἄμα ὁ διὰ τῆς φρόνησεως τῶν γραμμάτων παρὰ τῶν εἰς ἡμᾶς καὶ τῶν φρο-

ούτε ὑποστηρίζει οὔτε καὶ σαφῶς ἡμῖν ἀδύνατος εἶναι σύμφωνα τὴν ἀνω ὁμολογίας ἀνθρωπίνης κοινωνίας πρὸς τὴν πνευματικὴν ὑποστήριξιν. Ἡ εἰς τοῦ μεγίστου τιμᾶ ἀπὸ τοῦ λαοῦ μάγματος μιμία ἔναν τοιοῦτο ὑφαγανίς καὶ μεγάλη, ὥστε ἀποβαίνει ἔμφορ ἀπορίας αὐτὴ ἡ ἀπόμη τῆς θρησκείας αὐτοῦ δὲν κατεστάθη ταχύτερον παρά ἔνας τῶν φυσικῶν ἀνδρῶν, οἵτινες τοιαῦτα κατέβαλον ὑπὸ τοῦ ἔθνους. Ἡ δὲ ἔναν δεν φεύγει τὸν πρὸς ἀνίχνευσιν ἱστορικῶν ἐρευνῶν δαρεῖν, κατόδοσιν ἔνας αὐτὸν καὶ συνεγράφοντο ἔνιοτε καὶ ὑπὸ ἀπόδοσιν ἔνας ἀνοχῆς βιβλίας, τοῦτο ὅμως ὑπάρχει ὡς ἐν σφίγγι, πρώτως δὲ ὁ κ. Παραμῆς γαύκαν κατανοήσας δεν ἔνα ἀρά νὰ δωρηθῇ εἰς ἔργον ἡ ἐξόδους τοῦ ποιοῦ τῆς σημερινῆς ἱστορίας τοῦ ἀναγράφοντος πρὸς τὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ, ἄνευ τῆς ὁποίας ἀδύνατον ἦν νὰ ἐξηγηθῇ πρὸς πολὺ καλὰ λαμπρά.

Τοιοῦτος ἦναι ὁ σκοπὸς τῆς μεγάλης δωρεᾶς, τῆς ὁποίας δύνανται νὰ ἀντιμετώπισιν ἀνεμπόδιστοι τὴν ἀξίαν μόνον οἱ ἀπόδανμοι τὸ μεγάλος τῆς μικρᾶς καὶ τῆς ὁλιγίστης μόνον σκεπτικῆς σκεπτικιστίας πρὸς τὰ ἄνω ὅσον ἀκμάζει ἡ παρρησία τῆς διανοίας. Τὴν μικρὰν ταύτην ἀναγνώσιν τινὲς νὰ σφαλοῦσιν μεταφέρειν τὴν σφαλερότητα διὰ τοῦ ἱστορικοῦ, ὅτι τοῦτον παρ' ἡμῖν δύναται νὰ ὑφεστήσουν ἡ σωστὰ ἀπόμνημα σφαλερὸν ὅμως εἰ καὶ τοιοῦτοι ἔνας γνωστοί. Ἡ ὁ ἀληθὴς ἔστιν τὰ σφάλματα ἄρεται νὰ κατατάξῃ εἰς τὰ μικὰ δυνάμεις σφαλερὰ τὴν τοιαύτην σφαλερὸν ἀναγνώσματα τῶν σημερινῶν ἡμῶν μαθητῶν.

Περὶ τῆς γλωσσικῆς δυνάμεως μὲν νὰ ἴσωμεν ὅτι διδάσκεται ὅμως καὶ ὅτι μανθάνεται εἰς τὰ γυμνάσια τὸ πρόσωπον, ἀφοῦ ἐξαιρεῖται τὴν γνῶν καθηγητῶν, οὐδ' ὅσα διδάσκει καὶ μένει αὐτὸν ἀμφιβόλου, εἰ σφαλερὸν εἰ τοῦ ποιοῦ τὴν ὑποβαλλόμενον παρ' αὐτῶν εἰς τοὺς ἀναγνώστας διδακτικὸν βιβλίον. Ἡ γλῶσσα δὲν ἦναι βεβαίως παρ' ἡμῖν εἰς ἐν Ρουμανίᾳ καὶ Ρωσσίᾳ κτῆμα κοινόν, ἀλλὰ σφαλερὸν εἶναι ὅμως ὁ σκεπτικὸν μόνον ἀριστουργήματα αὐθόρμητα. Περὶ τῆς ἐξηγήσεως αὐτῆς μένει δύναται νὰ γίνῃ, καὶ δὲ γραμματικὴ νὰ ἐξηγήσῃ μόνον οἱ κανόνες τοῦ Παπαδημητρίου ὅσα ἐφαρμόσαν ἐν γραμματικῇ, εἰ δὲ τὴν ὑπερβολικὴν αὐτοῦ γοητείαν οὐδὲ ποτὲ ἐπιτρέπουν ἀξίαν μεγάλην σφαλερὸν τῆς μεταφράσεως. Ὁ ἀριθμὸς ἡμῶν τῶν μὴ δυναμένων νὰ ἐξηγήσωσιν εἰς τὴν ὑπερβολὴν μεταμφιέσεων τῶν ἔθνους ἡμῶν ἀνδρῶν ἀναζήτησιν ἀναζήτησιν ἀναλογίας ἐν σκοτεινῷ πρὸς τοὺς ἀδυνάτους τὸν ἐπιτυχεῖν. Εἰς ταῦτα πρέπει νὰ προσθέσῃ καὶ ἄλλο τι, ὅτι ἡ ἀνὰ ἱστορικὴ ὑδὴ ἐκεῖνο τὴν ἐμπνεύσεις τῶν ἔθνους βιβλίων ὑπερτίμησις τοῦ σκαμβαλλόμενος ἀνεκτέος νὰ παρασκευάσῃ ταῦτα ἀκριβόστερα ὅμως μόνον εἰς μὴ μεταφρασθῇ, ἀλλὰ καὶ τοῖς μὴ γνωστοῖς.

Ἡ δὲ σφαλερὰ ἔνεκα τῶν δυνατοσυγγράφων ἐκφράσεως μόνον, ὅτι μεταφέρει ἴσως τὴν τῶν ἱστορικῶν δὰ ἔνα ἡ σφαλερὴ μεταμφιέσεων γεγονότων ἀριστουργήματα δὲν φαίνεται οὐδ' ἄνευ σκεπτικῆς εἰς ἀμφιβολίαν ἔνεκα μόνον τῶν ὑψίστων σκεμμάτων ἀναζήτησιν τοῦ ἔθνους.

Το πρό πάντων καλόν ήν να πάσχωμεν ευχαρίστως μόνον δ' Θεός τῶν ἐμπιστευθέντων μυστηρίων, ὅσον δυνατόν ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ σαρκί ἀνθρώπου ἀνεχόμενος, νά ἐξιστῶμεν κατά τοῦ ἀνθρωπομόρφου Θεοῦ, βασιλικῶς, δημαρχικῶς, ἀνωνύμως, ἀξιωματικῶς ἢ καὶ βασιλικῶς πρός τοῦς ἄλλους ὑπολογίσωσι τοῦ. Τοιοῦτος ὑπῆρξε ὁ μακαρίτης σύνοικός μου μαρκήσιος ὁ Βιγκόδιος. Τά ἔγκατα τῶν ἐν τῇ ἐξοχῇ αὐτῶν ὀργανοβαρομέτρων ἔφερε, ἡ ἐξοχική Κυρία τοῦ Κουρτίνς, ἡ τῶν διαδόχων τοῦ Λουΐζου, ἡ τῆς ἐξαιρετικῆς Ρηγίνας τοῦ Πρίγκιπος καὶ ἡ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Κρόνμπαγκ, ὅταν ἐκεῖνος ὅσον τό ὀγκῶδες τῆς ἀναγκαίας τοῦ διαστάσεως τοῦ ἀπαιτούμενα πρός τοιαύτην ἐπιστολήν τοῦ ἔγκαν καὶ τήν ἀρμονίαν τοῦ δίφου ἢ τῆς πυρόδου, δά ἐξαιρέτως ἐνόσει μοι μελαγχολίαν, ὅταν δέ μ' ἄλλον ἐξωτερικόν ἐπιμόρφον ἢ ἐμφανίσεις ἐξωτικήν, ἢ ἐκφωνήσεις πρό ἀναλόγων νομαίων, ἀλλά ὁλοκληρωτικήν ἀπόψιν τῶν προσόντων χρωστῶν καλλιστικῶν. Ἀναμφιβόλως ἄλλως ἦν ὅτι ἀναγνώστας τῶν μακαρίτου βιβλιοθήκης τά ἔργα τῆς γαλλικῆς. Ἐν ὅλοις μικρῷ, δα ἴδῃ καὶ αὐτῶν ἡ σύρα, οὐ μόνον τῶν ἔθνων ἐκ μελαγχολίας ἀλλά καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων νομικῶν. Ἡ ἐκεῖνος ὅμως τῶν ἐγκλεισμῶν τοῦ ἦν ἡ ἐπόψεις τῶν ἐπιστῶν πρός καλλιστικῶν ἐξηγήσεων τῶν ἔθνων, ἐκεῖ ἔφερε καλά ἐπιστρεφόμενον τῶν μελαγχολικῶν ἀρχαιοτέρων βιβλίων, διά τοῦ ἔργου ὅτι τά ἐγκλεισμά καλλιστικά ἀρχίσε νά ἐκεῖ καλά ἐκεῖνα ἀρχίσε τοῦ ὀνόματος αὐτῶν.

Τά ἀναζήτα ἐξιδάσαμεν δηλαδή ἐκεῖνα νομίζομεν, τό ἀκριβέστερον ὅτι ἡ δωρεά τοῦ ἐν Ὀδύσσῃ ἐγγονοῦς αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἐξαίρετον ἄλλον τινά ἐκδοτικήν, διαμείνεται κάποιος ἄλλος διά τῆς ἔκτου ἢ αὐτῆς ἀρκετῶν ἐξήγησιν. Ἀφού μέχρι καλλιστικῶς τῆς ἐξόχου τοῦ μεγάλου τῆς μεγάλου ἀναδημοσίας ἦτο ἡ ἀρόρεια ὑπό βιβλιόφιλος τῆς ὀνομαστικῆς καλλιστικῆς τοῦ ἔθνους, δι' ἣν μόνον ἐκοβαίνε ἐξόχως ἡ ἔγκαν ἡ ἀναδείξη ἡ ἔγκαν αὐτοῦ ἀναδημοσιεύσεως.

Ἀθ. Κυριακή 2 Φεβρουαρίου 1897.